

Bostadsrättsföreningen Manhem.

I dagens jämlika Sverige skulle det nog inte vara möjligt att uppkalla en bostadsrättsförening på det sätt som det gjordes 1912 för den förening jag skall berätta lite om. Vi skall se på ett område, mäklarna kallar det för Torpa, men jag kallar det för Söder, och då är vi söder om Kungsgatan eller som den hette när den lades ut, Norra Esplanaden. Området söder härom kallades Södra kvarteret och fick sin första stadsplan 1877. Den omarbetades 1912, men bebyggelsen ville inte ta fart. För att i någon mån påskynda det nödvändiga bostadsbyggandet startades bostadsrättsföreningar och BRF Manhem är en av stadens första. Huset är, som så många andra vackra byggnader från förra seklet ritat av stadsarkitekten August Atterström och byggt av Anders Knutsson.

Huset ligger i kvarteret Klotet med adress Myntgatan 6. I en utredning från Länsmuséet 9/83 anses den ligga i Torpa! Det är inte undra på att jag har svårt att lära folk vad som är Torpa. Vi är naturligtvis på Söder.

Stadsplanen var 1877 utförd med kvartersskiljande gator, som hade två uppgifter. Dels skulle man kunna nå husen från gårdssidan, dels skulle de kompletteras med träd och försvåra spridning av brand. När man gjorde planen 1877 var trähus det mest vanliga. Exempel på sådana brandgator är Tegnergatan. Berzeligatan och Schelegatan. Även Myntgatan och Brahegatan planterades med träd. I dag är dessa lungor i stort sett borta från stadsbilden och trädutrymmena är upptagna av bilparkeringar. Dock görs försök till återplantering just i år 2019 skall man komplettera med träd på Myntgatans västra del. Manhem var i stort sett byggt med 2, 3 och 4-rumslägenheter. Huset hade fyra våningar och en vind med två vindsplan. Första vindsplanet innehöll lägenhetsförråd och dass och på det översta planet var det torkvind. Tvättade gjorde man i tvättstugan i källaren. Det fanns ingen hiss. Med andra ord ett styvt arbete att bära upp tvätten till övre vinden för torkning

I källaren fanns också husets två badrum. Inga lägenheter hade badrum. Det fanns bara rinnande kallt vatten. Dass, toalett, avträde, kalla det vad ni vill, fanns på gården, utom för de som bodde på översta våningen. Dessa hade sina dass på vinden. Detta gav

upphov till vissa besvär, hygieniska och doftmässiga, när pytsarna skulle tömmas.

Elektriciteten hade inte nått hit när husen var byggda, trots att spårvagnen minsann hade sin ändhållplats på röda linjen vid Kungsgatan. Uppvärmning skedde med ved, kakelugn och vedspis i köket. Ganska snart drogs gas in i husen och därför kunde gas användas till matlagning och så småningom belysning.

På gården fanns förutom torrdassen, soptunnor och förråd, en likbod. Det förekom likbodar lite här och var, bland annat på Godhem på Odengatan. När någon dog i huset, klädde man boden med vita lakan, den döde fick ligga i kista med öppet lock fram till begravningen. Denna förrättades i likboden och sedan fördes kistan i procession till den aktuella kyrkogården.

Lekplatser var det inte många på gården. Men de som bodde den första tiden på Manhem var lyckligt lottade. Mittemot, i kvarteret Klosters, fanns en tom plats som helt enkelt kallades tomten. Här fanns plats för allehanda upptåg, såvida inte Munksjö pappersbruk hade annekterat den för sin massaved. Här kom så småningom Mejeriföreningen att uppföra sina lokaler.

Till slut namnet Manhem. Det fanns inget Kvinnohem, nej det är inte sådan betydelsen är. Det är mer fornnordiskt över det hela. Olof Rudbeck den äldre skrev ett verk Atlantica eller Manhem, där han på tvivelaktiga grunder att Sverige var alla länders vagga. Det bildades även 1934 Samfundet Manhem, något vi idag skulle kallat ett nazistiskt samfund. Men idag i Jönköping är det bara ett namn på ett vackert hus.

Källor:

Jönköpings Museum rapport 9/83

Gudmundsgillet's årsböcker 1987 och 2010

Text Lennart Lindberg

